

Naturvärden Nybohov

2009-04-28

Innehåll

Bakgrund	3
Nybohovsområdet	3
Rekreationsvärden	4
Stockholms stads parkprogram	4
Naturvärden	5
Biotoper	5
Biotopkartan	5
Skötselplan	5
Landskapsekologi	8
Ekinventering - ytor	10
Habitatnätverket för eklevande arter	10
Arter och större träd	10
Artarken	10
Conecs artfynd	10
Ekinventering - grova ekar	12
Planförslag	12
Konsekvenser vid eventuellt byggande	14
Rekreationsvärden	14
Naturvärden	14
Kompensation och skadelindring	15
Underlag	15

Sammanfattning

Denna utredning är gjord på uppdrag av Besqab och Svenska Bostäder för att bedöma hur eventuell bebyggelse i ett område vid Nybohovsbacken kan påverka natur- och rekreationsvärden. Stadsbyggnadskontoret har i det inledande detaljplanearbetet arbetat med ett förslag som innebär att ca 200 lägenheter samt en förskola kan byggas i området. I Startpromemorian sägs att ett av syftena och målen med planarbetet är att utveckla de gröna kvaliteterna i parkområdet intill planområdet, som kan göra parken tryggare och trivsammare.

Tre delar ingår i planerna, bägge bergsbranterna ovanför och nedanför vägen Nybohovsbacken samt området kring fotbollsplanen. De tre bebyggelseområdena påverkar natur- och rekreationsvärdena olika.

Vid bebyggelse ovanför vägen Nybohovsbacken kommer varken natur- eller rekreationsvärden att påverkas nämnvärt. Vägen kommer att få ett mer stadsliknande utseende.

Vid bebyggelse nedanför vägen Nybohovsbacken påverkas inga gångvägar i området men upplevelsen av parkområdet förändras. En visst intrång i parkområdet kommer att ske, men i delar där naturvärdet inte är så högt.

Vid bebyggelse kring fotbollsplanen är det avgörande var bebyggelsen sker. Något ersättningsområde för fotbollsplanen har inte undersökts i denna utredning. Upplevelsen av parkområdet kommer att förändras om detta område bebyggs. Det finns flera partier i området med värdefulla naturvärden, särskilt väster och norr om fotbollsplanen.

I rapporten diskuteras också möjligheterna till kompensation och skadelindring. Möjligheterna att göra parken tryggare och trivsammare diskuteras däremot inte.

Bakgrund

CONEC konsulterande ekologer har fått i uppdrag av Besqab och Svenska Bostäder att bedöma hur genomförande av en kommande detaljplan för ett område vid Nybohovsbacken i stadsdelen Liljeholmen kan påverka natur- och rekreationsvärden i området.

Stadsbyggnadskontoret har inlett detaljplanearbete för ovanstående område där Besqab och Svenska Bostäder har fått en markanvisning. Planändringen innebär att ca 200 lägenheter samt en förskola kan byggas i området. I samband med planarbetet ska det även *“studeras hur den offentliga miljön kring Nybohovsbacken kan göras mer attraktiv samt om utvecklade gröna kvaliteter i parkområdet intill planområdet kan göra parken tryggare och trivsammare”*.

I underlaget för miljökonsekvensbeskrivning (Miljöförvaltningen 2008-03-11) bedömer Miljöförvaltningen att natur- och rekreationsvärden samt buller utgör de väsentliga miljöfrågorna att belysa i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) och som ska beaktas i detaljplaneringen. Ett större geografiskt område än själva detaljplanen ska belysas. Miljöförvaltningen bedömer inte (med dåvarande kunskapsläge) att genomförandet av planen kan innebära betydande miljöpåverkan.

I MKB ska redovisas hur den föreslagna bebyggelsen vid fotbollsplanen påverkar det sammanhängande grönstråket runt sjön Trekanten och hur rekreationsvärden såsom tillgänglighet och upplevelsevärden kan bevaras. Vidare ska redovisas hur spridningszonens funktioner påverkas/bevaras. Om “värdefulla” områden påverkas ska det redovisas hur dessa ska ersättas eller kompenseras. Vid kompensation bör fokus ligga på att förstärka befintliga natur- och/eller rekreationsmiljöer.

Området har besökts tre gånger 15/9, 10/10 och 11/11 2008.

Nybohovsområdet

Bostadsområdet vid Nybohovsbacken ligger uppe på en höjd (ca 50 m.ö.h.) och avgränsas mot väster av Essingeleden, mot söder av Hägerstensvägen och mot öster av Södertäljevägen. Strax nedanför höjden i nordost ligger centrumområdet vid Liljeholmstorget. Norr om bostadsområdet är skogen vid sjön

Trekanten den park som är tillgänglig för de boende i närområdet. Stigar leder längs med sluttningen och sjön samt ner till tunnelbanan vid Liljeholmen.

Parkområdet vid sjön Trekanten består av två skogsområden; dels i branten nedanför Nybohovsbacken och dels på norra sidan i Gröndal, dessutom finns ett öppet parkområde intill Liljeholmstorget. En smal remsa strandskog finns på västra sidan av Trekanten medan Trekantsparken på den östra sidan har en mer öppen karaktär. Förbindelser västerut finns genom Mörtviksparken (där Essingeleden går på höga bropelare) till Vinterviken. I övrigt är parkområdet ganska avgränsat från andra parkområden.

På häradskartan från 1901-1906, se figur 1, kan man se att branten mot sjön Trekanten vid Nybohov var skogklädd och med relativt mycket barrskogsteck-

Figur 1. Utdrag ur häradskartan från 1901 - 1906. Lantmäteriet, historiska kartor.

en medan marken i dalgången var uppodlad till åker. Ett par stigar tvärs över höjden kan ses. Området var glest befolkat fram till 1860-talet då SJ uppförde sin huvudverkstad vid Liljeholmen. Ett flertal fabriker växte upp kring denna verksamhet och arbetarbostäder byggdes i samband med det. Essingeleden med anslutningar till Gröndal och Aspudden stod klar 1966. Det aktuella området har alltså varit skogsmark under en längre tid, även om det finns en del vidkroniga stora ekar som visar att skogen troligen har varit mer öppen då, kanske användes den som betesmark.

Rekreativsvärden

Enligt skötselplanen för Trekanten (1996) har Trekanten och den närliggande skogen ett stort rekreativvärde för de boende i Liljeholmen, Gröndal och Aspudden. Enligt Vattenprogrammet (2000) har sjön med omgivning ett stort rekreativintresse och används bl.a. för bad och fiske.

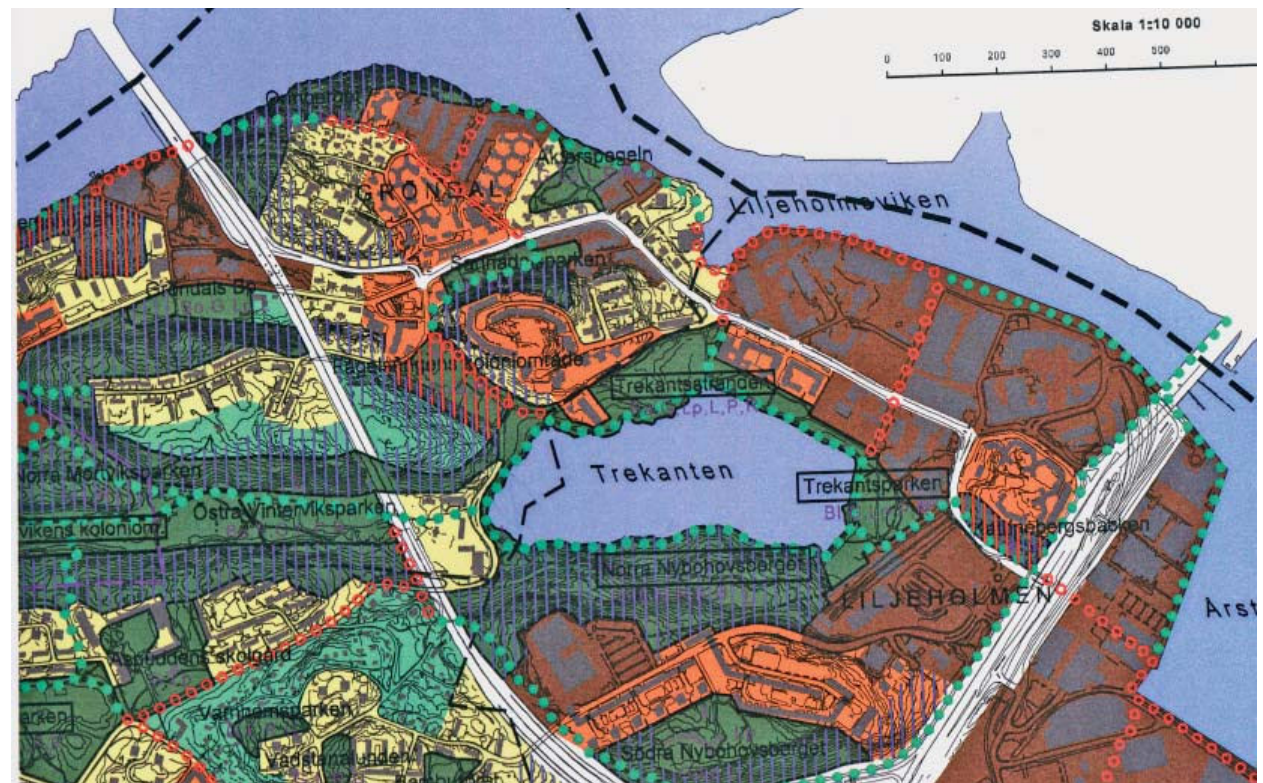
Under ganska lång tid har de gröna kilarnas värde och diskuterats, något som började med studien “En skogsbacke i handen är bättre än tio i skogen” som kom 1985. I den studien talades det mycket om storleken på naturområden och tillgängligheten till dem. Skogen kring sjön Trekanten är ca 10 ha stor och är därmed ett ganska litet naturområde som framförallt nyttjas för kortare besök och inga längre skogsutflykter. Däremot är området mycket tillgängligt, då många människor bor inom promenadavstånd från parken. Dessutom ligger Liljeholmens tunnelbanestation alldeles intill Trekanten varför det måste sägas vara ett mycket lättillgängligt grönområde.

Stockholms stads parkprogram

I Stockholms stads parkprogram har varje parks möjligheter till upplevelser och aktiviteter beskrivits. Parken kring sjön Trekanten är enligt sociotopkartan indelad i tre delar, se figur 2; Trekantsparken, Trekantsstranden och Norra Nybovsberget. Nedanstående karaktärer är hämtade från sociotopkartan. **Trekantsparken** vid Liljeholmens tunnelbana hyser en lekplats, ger möjligheter till picknick, promenader,

att sitta vid uteservering och har både blomprakt och vattenkontakt. Vid **Trekantsstranden** finns en badanläggning och lekplats. Möjligheter till naturlek, picknick och promenader finns. Stranden har naturligtvis också vattenkontakt. De aktuella planerna berör **Norra Nybohovsparken** som är ett markant berg med en mäktig landform. Parken ger möjlighet till naturlek, picknick, promenader och högst upp finns en fantastisk utsikt. Nere vid stranden löper en stig som ger vattenkontakt. Parken ger möjligheter till att uppleva vild natur. Det finns möjlighet till bollspel.

Alla tre parkerna är (i sociotopkartan) bedömda som gröna oaser som kan ge en rogivande känsla. Parkområdena kring sjön Trekanten har som synes mycket olika karaktärer och har tillsammans ett mycket rikt utbud av olika upplevelser och aktiviteter.

Figur 2. Utdrag ur Stockholms stads sociotopkarta. Kartan är ej skalriktig i detta utsnitt.

Naturvärden

Då det gäller att bedöma ett områdes naturvärden brukar man diskutera den biologiska mångfalden på tre olika nivåer; landskapets ekologi, biotopernas ekologiska betydelse och förekomster av arter. Bedömningen av värdet görs ofta på tre - fyra nivåer; områdets betydelse ur nationell, regional, kommunal och lokal synvinkel.

Biotoper

Biotopkartan

Inom planområdet är det framförallt två olika typer av biotoper som berörs, se figur 5; hällmark och ädellövskog. Biotopkartan togs fram av Stockholms stad 1998 och bygger på en tolkad bild av vegetationen från infraröda flygbilder och kartan kontrollerades endast punktvis i fält.

Figur 3a) Sluttningen ovanför Nybohovsbacken.

Hällmarkerna består av branta bergssluttningar med en lutning mot norr där enstaka träd har klamrat sig fast, se figur 3a och 4a. Det är enstaka tallar, någon rönn och annat som finns. Ljung dominerar som fältskikt. Branten nedanför vägen Nybohovsbacken, se figur 3b, är något lummigare än branten ovanför och här finns fler träd, samt gräs i fältskiktet. De flesta träd som står här är relativt unga.

Området kring fotbollsplanen består av ädellövskog med ek som det dominerande trädslaget. I västra delen finns också ett stort inslag av hassel.

Skötselplan

Det finns en skötselplan för området från 1996 med delvis andra gränser än biotopkartan. Skötselplanens gränser har lagts in i figur 5. Då dessa gränser dessutom är digitaliserade för denna utredning, ska gränserna betraktas som ungefärliga. I skötselplanen finns fem skötselområden, som berörs av bygplanerna eller ligger strax intill; område 3, 4, 5, 7 och 10. Beskrivningarna av

Figur 3b) Gångvägen nedanför Nybohovsbacken.

områdena är gjorda i samband med denna utredning och beskriver bara de delar som berörs av planförslaget.

Område 3 ger ett parkartat intryck med enstaka träd som ask och alm längs gångstråket. Träden är relativt unga. Målsättningen i skötselplanen är ett varierat ädellövdominerat område där området närmast gångstigen bör hållas fritt från sly.

Område 4, se figur 4b, består av fotbollsplanen och två omgivande hållmarker med träd och buskar som ek, asp och hassel. Målsättningen i skötselplanen är att området antingen bör införlivas med det kringliggande naturområdet eller rustas upp till en användbar bollplan.

Område 5 är ett ädellövskogs/blandlövskogsområde med ek, hägg, hassel, tall och asp. Några riktigt stora ekar finns i området. Området har angivits som vär-

defullt i skötselplanen. Målsättningen i skötselplanen är att bevara en flerskiktad ädellövskog med inslag av tall och asp. De vidkroniga ekarna vid gångvägskorsningen gynnas och det bör vara öppet utmed gångvägen. Död ved sparas.

Område 7, se figur 6b, är en tät ek/hassellund med mycket hassel och krontak av ek. Området har i skötselplanen angivits ha ett högt naturvärde. Målsättningen i skötselplanen är att bevara hassellunden med ett glesare träskikt av ek som kan tillåtas bli vidkroniga.

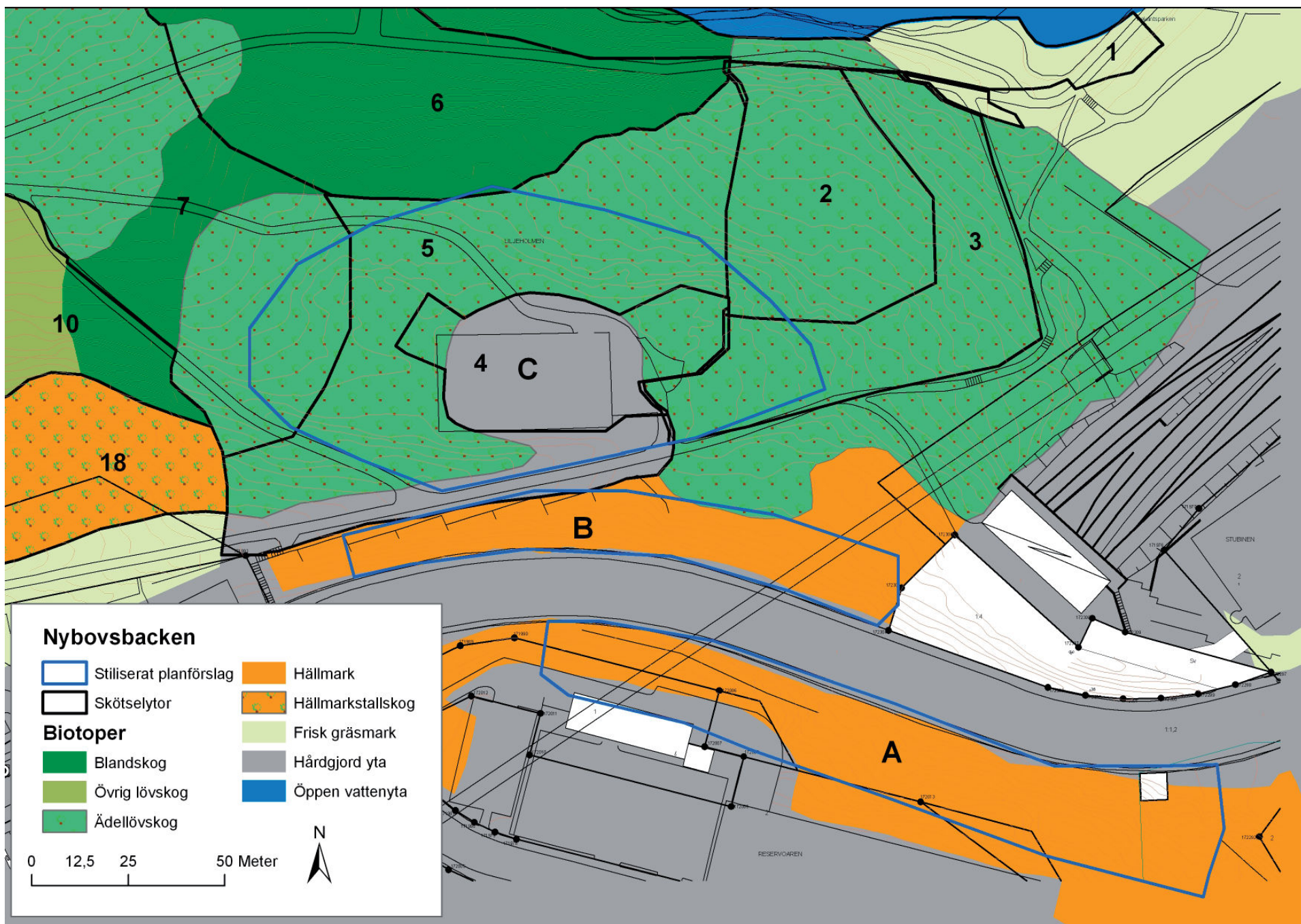
Område 10, se figur 6a, är ett ädellövskogsområde med ek och hassel som intimt hänger samman med område 7, men är något fuktigare. Målsättningen i skötselplanen är att bevara en ädellövskog/blandskog med fungerande bäck. Bäckens rinner långt från planområdet och har inte undersökts i denna utredning.

Figur 4a) Utsikt från berget ovanför Nybohovsbacken.

Figur 4b) Fotbollsplanen.

Landskapsekologi

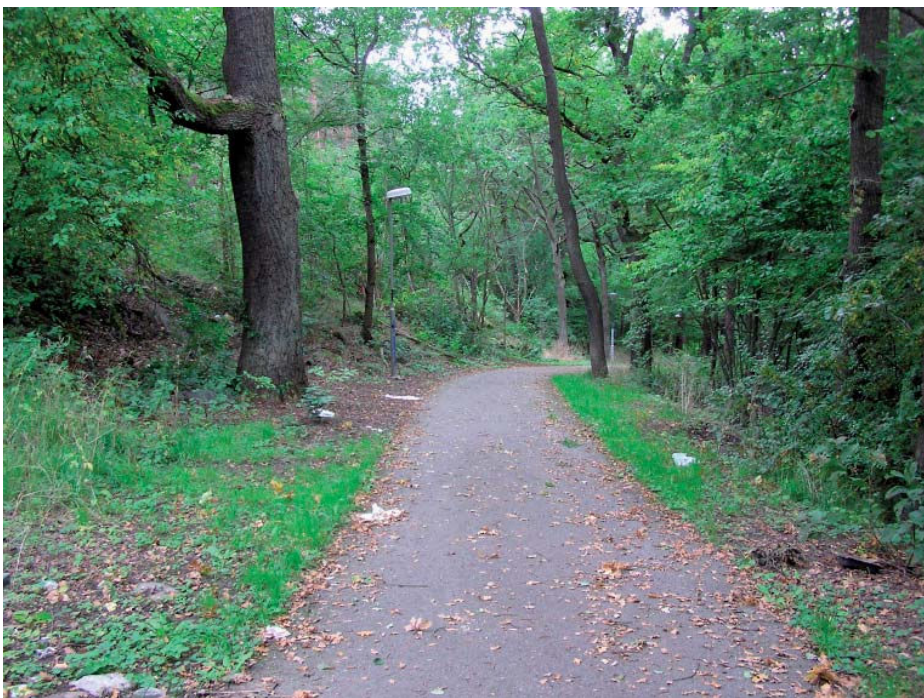
I figur 7 visas grönstrukturen i området som helhet. Figuren bygger på biototopkartans information, som har förenklats för att visa de stora dragen i grönstrukturen.

Området ligger på en höjd med markanta höjdskillnader och med ett vägnät som delvis avskiljer området från omgivningarna. Förbindelser finns västerut under Essingeleden medan det är mer tveksamt hur grönförbindelserna österut fungerar i praktiken, med stora och höga hus samt med breda vägar som barriärer. Kvaliteten på förbindelsen är dock beroende på vilket växt- eller framförallt djurslag man studerar.

För träd- eller marklevande djur som t.ex. ekorre eller igelkott är troligen skogsområdet kring Trekanten tillräckligt stort (Stockholms stad 2007a) för att arterna ska kunna finnas här (vi observerade t.ex. en ekorre vid Trekantsbadet vid besöket 2008-11-11). För att djuren ska kunna överleva långsiktigt

behöver dock populationen fyllas på då och då. Särskilt för igelkottar men även för ekorrar innebär vägarna starka barriärer, då antagligen en stor del av de djur som försöker ta sig över dödas av trafiken. Spridningssambandet för dessa djur i de flesta riktningar måste därför sägas vara ganska svagt, utom mot Vinterviken.

De allra viktigaste områdena i detta område är dock ekmiljöerna och de djur som är knutna till dem. De flesta ekområden utgör habitat enligt EU:s habitatdirektiv; begreppet ekhage. Eken är en nyckelart i biologiska sammanhang och har ca 1500 arter knutna till sig. Av dessa är ca 800 - 900 insekter och 400 - 500 mossor, lavar och svampar. Många av dessa arter är exklusivt knutna till eken som livsmiljö. Särskilt vedlevande insekter, vedsvampar, lavar, hålllevande fåglar och fladdermöss är knutna till eken som livsmiljö och värdväxt (Stockholms stad 2007b).

Figur 6a) Västra gångvägen i skötselområde sju ner mot sjön Trekanten.

Figur 6b) Hassellunden i skötselområde sju.

Figur 7. Grönstrukturen i området. Informationen är hämtad från Stockholms stads biotopkarta.

Ekinventering - ytor

En inventering av ekområden i Stockholms stad och dess naturvärden genomfördes 2007 (Stockholms stad 2007b). Områdena valdes ut med hjälp av biotopkartan, där områden som bl.a. klassats som ädellövträdsområden inventerades (markerat med rött i figur 7). Gränserna justerades bara i undantagsfall.

För att ett område ska ingå i ekinventeringen måste:

- 1) minst 2 grova (> 80 cm diameter) och 5 mindre grova (50 -80 cm) ekar eller
- 2) minst 10 mindre grova ekar (> 30 cm) finnas inom en yta på 0,25 ha (50 * 50 m).

Följande information om det ädellövskogsområde som ligger inom planområdet finns att hitta i ekdatabasen. Id-numret är 297 och gränserna är desamma som biotopkartans, se figur 7. Det är en tät ädellövskog utan skötsel. Hassel finns i buskskiktet. Igenväxning med unga lövträd förekommer (fast inte nämnvärt i själva hasseldungen). Det finns sparsamt med död ved i området. Antalet grova träd i området är 1 - 5 st. Senvuxna träd och hålträd finns i området. Mer än 10 efterträdare (stamdiameter 50 - 80 cm) och nyrekreterare (stamdiameter < 50 cm) av ek finns i området. Inga rödlistade arter har hittats. Behov finns av återkommande röjning.

Ytan har naturvärdesklass III (vilket innebär att antalet grova träd med håligheter, vitalitet och förekomst av rödlistade arter inte uppfyller kraven för klass I och II). Området är bedömt som ett kärnområde för eklevande arter.

Habitatnätverket för eklevande arter

Tillsammans med KTH har Miljöförvaltningen tagit fram ett GIS-baserat habitatnätverk, se figur 8, som identifierar ett nätverk av viktiga livsmiljöer för olika arter (Stockholm stad 2007d). I figuren visas eklevande arters kärnområden med en buffertzona kring dessa områden för att visa hur livsmiljöerna kan hänga samman. För att arter på sikt inte ska dö ut måste det finnas förbindelser mellan de olika kärnområdena. Till eken är som tidigare nämnts många insektsarter knutna. Zoneringen kring kärnområdena är därför valda för att visa möjliga flygavstånd för många insekter. Kartan visar att det

finns ett tydligt samband västerut medan flygavstånden blir längre för insekter som kommer från öster. Staden har unika ekbestånd (viktigt från nationell synpunkt) på norra och södra Djurgården. Andra viktiga ekbestånd som lyfts fram av Miljöförvaltningen är Hansta, Flatenområdet, Sätorskogen, Tyska Botten, Sickla udde, Gröndal och Minneberg.

Arter och större träd

Artarken

Inga artfynd är noterade i Artarken inom det aktuella området. Däremot har vid vår inventering en del arter påträffats som troligen kommer att införas i Artarken. Nedanstående beskrivning av arterna är hämtade från Skogsstyrelsen 2000.

Conecs artfynd

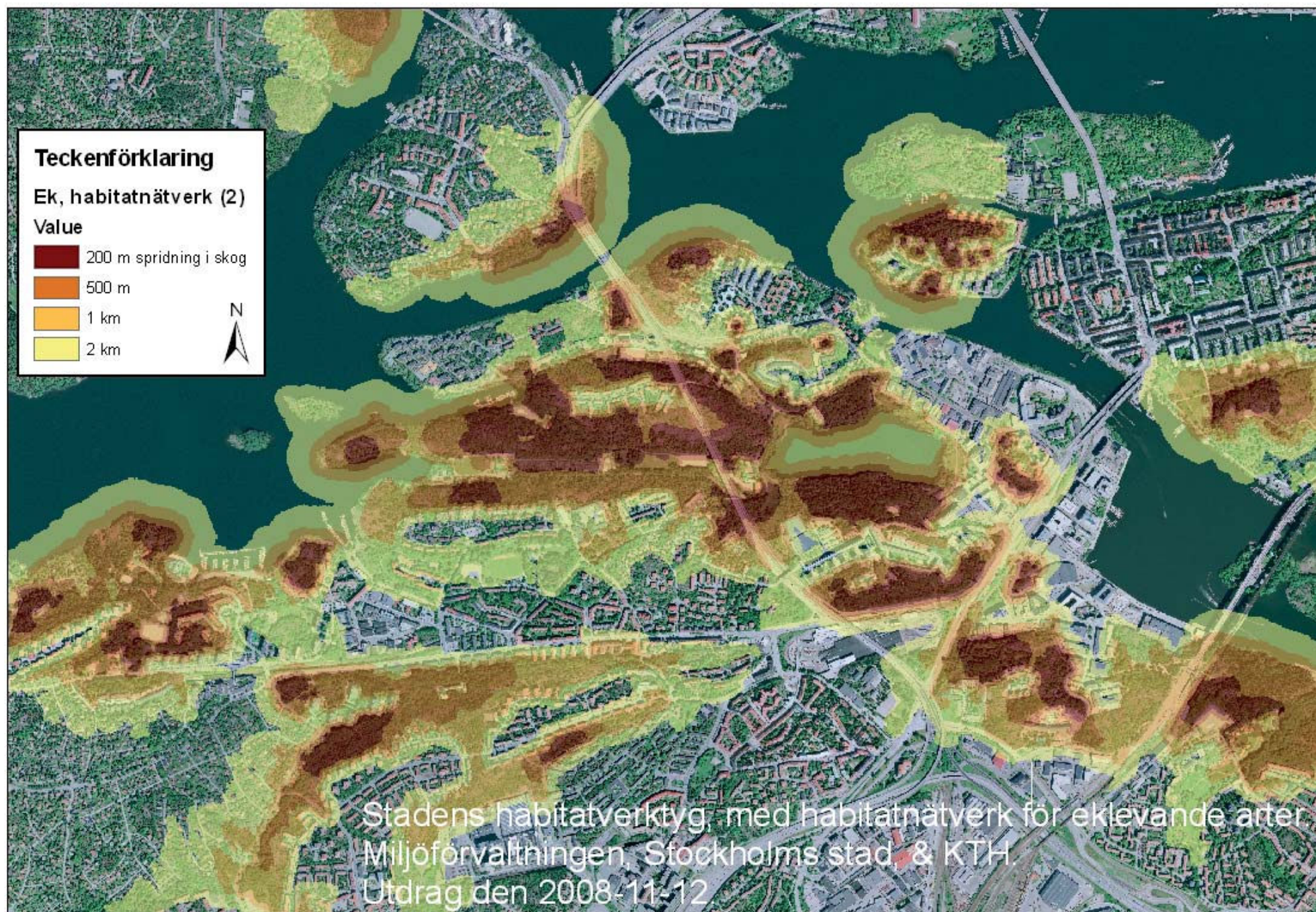
Blomkålssvamp *Sparrasis crispa* har hittats i område 5 i närheten av träd 42, se figur 10. Svampen är en signalart med medelgott signalvärde som indikerar förekomst av gamla tallar, ofta i tallurskogar, men även hos gamla solitärer. Träden är ofta mycket gamla, gärna 150 - 200 år eller äldre.

Tallticka *Phellinus pini* hittades på en gammal tall i skötselområde 10 vid träd 80, se figur 10. Arten är en signalart med medelgott signalvärde som indikerar att tallen är minst 100 år gammal, men vanligen 150 - 200 år eller äldre.

Hasselticka, *Dichomitus campestris*, hittades på hassel i skötselområde 7 i närheten av träd 79, se figur 10. Tickan är en art med högt signalvärde för lundar med höga naturvärden. Växtplasma har normalt långvarig lövkontinuitet av hassel. Den kräver dessutom att det successivt bildas, och i området kontinuerligt förekommer, en viss mängd döda stammar.

Kamjordstjärna, *Geastrum pectinatum*, hittades i område 10 strax intill träd 80, se figur 10. Gruppen jordstjärnor är mycket bra signalarter för arter som koloniserar ett område sent i successionen, där förnalagret har blivit tjockt. Jordstjärnorna förekommer huvudsakligen i ädellövskog med kalkpåverkan, men kamjordstjärna kan också förekomma i barrskogar utan kalkpåverkan.

Ovanstående signalarter är inte rödlistade.

Figur8. Ekhabitatnätverket för eklevande arter.

Någon inventering av fåglar har inte gjorts i området, då tidpunkten på året är alldeles för sen. En hel del bon förekommer dock i området, bl.a. av spillkråka.

Övriga växtarter som noterades finns i bilaga 1.

Ekinventering - grova ekar

I samband med ekinventeringen (Stockholm 2007b) inventerades också ekar med större diameter än 80 cm i diameter. Fyra sådana ekar; 602, 603, 604 och 605 finns i närheten av eller i planområdet som är med i denna ekdatabas, se figur 10. Träden är markerade med röd färg. Nedan återges informationen från ekinventeringen:

Träd 602 står skuggigt och är 81 - 90 cm (träd 97 i träddatabasen har en diameter på 80 cm och är troligen samma träd). Trädet är friskt med lågt sittande spärrgreniga grenar. Håligheter finns men mulm saknas. (Mulm är nedbruten förna inne i träden och är biologiskt värdefull). Det finns behov av omedelbart friställande och återkommande röjning.

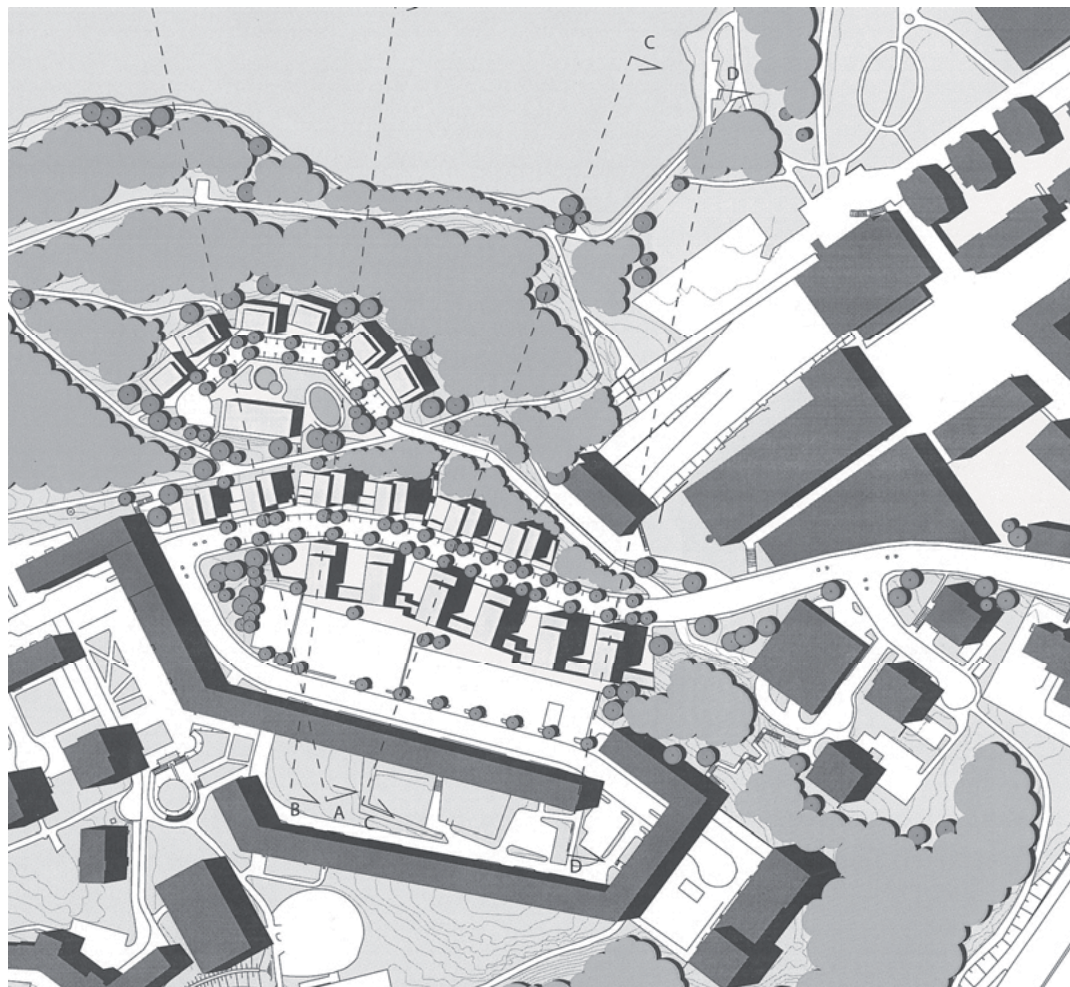
Träd 603 står inväxt i lövskog och har en diameter på 81 - 90 cm. Träd 78 i träddatabasen har en diameter på 75 cm och är troligen samma träd. Det är ett spärrgrenigt träd med lågt sittande grenar. Trädet är friskt och har håligheter men ingen mulm. Det finns behov av omedelbart friställande och återkommande röjning.

Träd 604 har en stamdiameter < 80 cm och har inte kunnat återfinnas. Ekarna 59 och 60 i träddatabasen har diametrar på 25 cm respektive 30 cm varför de inte kan vara aktuella.

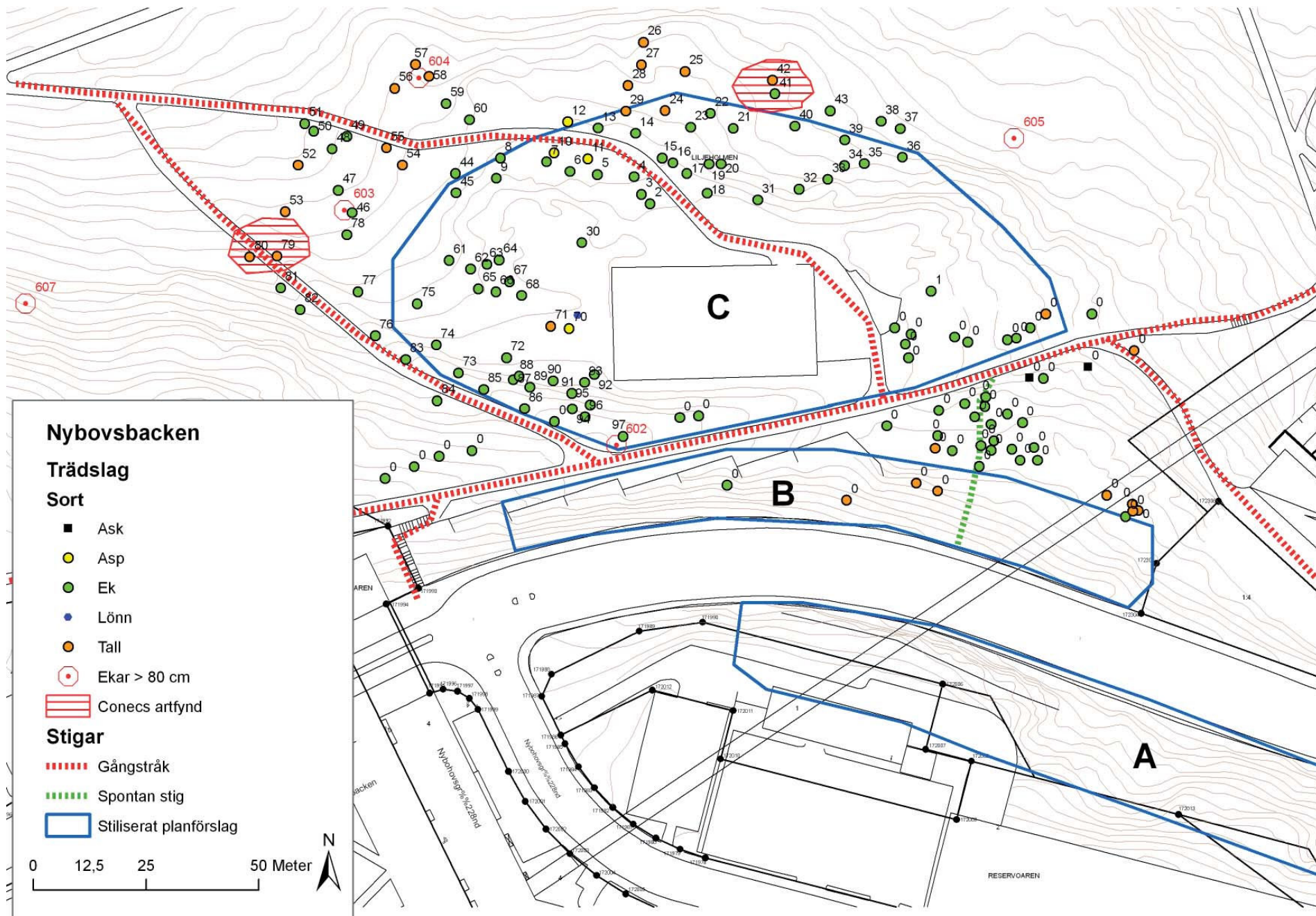
Träd 605 har en stamdiameter på 81 - 90 cm och står halvöppet och är spärrgrenigt med lågt sittande grenar. Trädet är friskt, men skador på barken finns. Håligheter och mulm finns. Det finns behov av återkommande röjning. Strax intill träd 605 finns en annan grov ek.

Planförslag

Enligt startpromemorian för planläggning av ett område vid Nybohovsbacken, ingår tre olika delar, se figur 9, dels där bostäder planeras på ömse sidor om vägen Nybohovsbacken, dels kring fotbollsplanen strax nedanför vägen. Förslaget rymmer ca 200 lägenheter i en bebyggelsestruktur med 4-7 våningar samt en förskola. Markanvisning gavs i april 2008 till Svenska Bostäder och Besqab.

Figur 9. Illustrationsplan förslag till ny bebyggelse. Illustration White Arkitekter AB. Hämtad från Startpromemoria 2008-04-09, Stadsbyggnadsnämnden.

Figur 10. Gångstråk och träd i området tillsammans med ett stilerat planförslag. Informationen om träden är hämtade från tre källor; Stadens parkdatabas (onummerade), en trädinventering i samband med detta projekt (nummerat med svart färg) samt ekinventeringen (nummerat med röd färg).

Stadsbyggnadskontoret anser att ny bebyggelse vid Nybohovsbacken kan tillföra området nya lägenheter i ett attraktivt läge samtidigt som projektet skulle kunna åtgärda flera brister i stadsmiljön.

“Området är storskaligt och har relativt torftiga offentliga miljöer. Det lilla torget på Nybohovsbacken har dock rustats upp under 2000-talet. Vägen upp från Liljeholmstorget till området är överdimensionerad och områdena saknar tydliga kopplingar med varandra. Gångvägen i skogen upp från Liljeholmstorget till området är otrygg, även dagtid, och här har tidigare skett våldsbrott.” Startpromemoria.

Under 2007 genomfördes ett parallellt uppdrag där tre arkitektkontor bjöds in att delta; Bergkrantz Arkitekter AB, Marge Arkitekter samt White Arkitekter AB. Whites förslag var det som utsågs som bästa förslag.

Planförslaget inkräktar på parkmark, och i syftet och målet för planarbetet står att *“I samband med planarbetet bör det också studeras hur den offentliga miljön kring Nybohovsbacken kan göras mer attraktiv samt om utvecklade gröna kvaliteter i parkområdet intill planområdet kan göra parken tryggare och trivsammare”* (Startpromemoria).

Konsekvenser vid eventuellt byggande

Rekreationsvärden

I figur 10 är de tre delarna i planen markerade på en karta som visar områdets gångvägar och spontanstigar. Det mest frekventerade gångstråket är det som går nedanför vägen Nybohovsbacken mot Liljeholmstorget och som framförallt fungerar som länk mellan bostaden och de allmänna kommunikationerna. De andra stigarna leder in i parkområdet kring sjön Trekanten. En spontanstig finns uppför branten till vägen Nybohovsbacken.

Planförslagen för del A påverkar inga rekreationsvärden då området är mycket brant och inga gångvägar finns i området. Miljön kommer att ändras från en ganska öppen gata till en gata med stadsstruktur.

Del B påverkar spontanstigen i området men tillför antagligen extra trappförbindelser istället. Upplevelsen av parkområdet kommer att förändras genom att ett område med hus byggs alldeles intill.

Del C berör viktiga gångstråk i parkområdet, men gångstråken kan enligt planförslaget behållas med sin funktion. Upplevelsen av parken kommer dock att förändras som bli mer park i stad. Beroende på hur detaljplanen utformas i detalj vad gäller utemiljöerna kan dock utfallet bli mycket olika. Fotbollsplanen försvinner om exploateringen genomförs. Andra lägen för planen har inte undersökts i denna utredning.

Om planförslaget kan uppnå målet att utveckla gröna kvaliteter i parkområdet som kan göra parken tryggare och trivsammare är för tidigt att uttala sig om och bör utvecklas vidare i det fortsatta planarbetet.

Naturvärden

Påverkan från bebyggelse i delområde A, se figur 10, är litet. Möjligen kan spridningen av t.ex. eklevande arter i östlig riktning minska, men förutsättningarna för spridning är troligen små redan i dag.

Om delområde B bebyggs kommer skogsområdet delvis att påverkas, framförallt genom eventuellt ökande slitage från boende och om närliggande trädområden gallras ur. Önskemål om detta brukar komma från boende, kanske särskilt i detta fall med tanke på möjligheterna att få utsikt över Trekanten.

Vid bebyggelse i delområde C är intrånget större eftersom det finns risk för påverkan på särskilt värdefull natur (bedömning enligt punkt 4.1. nedan). Inverkan är dock beroende på om och hur området bebyggs. Om endast fotbollsplanen bebyggs har detta ingen större betydelse för skogsområdet förutom önskemål om ljusare skog, medan bebyggelse i andra delar har större inverkan. De värdefullaste delarna i det aktuella området finns i den västra delen, i skötselområde 5, 6 och 7, se figur 5 och 10, med gamla ekar och hasseldungar och där signalarter har påträffats.

Kompensation och skadelindring

I Stockholms stads miljöprogram 2007 - 2011 har två delmål satts upp som kan vara aktuella i detta fall.

4.1 Särskilt värdefulla mark- och vattenområden ska bevaras. *Till de särskilt värdefulla områdena hör de områden som skyddats eller som utreds för naturskydd, värdefulla spridningsvägar och buffertzoner samt livsmiljöer för skyddsvärda arter enligt ArtArken. Särskilt värdefulla områden utgörs främst av områden som hyser skyddsvärda arter och biotoper som framförallt har sin utbredning i Stockholm.*

4.2 Exploatering av värdefulla mark- och vattenområden kompenseras. *Delmålet innebär att kompensationsåtgärder genomförs på områdesnivå där omfattningen av kompensationen avgörs av vilken typ av funktion det handlar om. Åtgärder kan till exempel vara nyskapande av motsvarande naturtyp eller restaurering av en miljö vars naturvärden försämrats.*

Delområde C kan sägas beröra områden som utgör spridningsvägar och buffertzoner för skyddsvärda arter enligt ArtArken som ska bevaras.

Om detta ändå inte går bör delmål 4.2 vara aktuellt och en eventuell exploatering bör kompenseras. Möjligheterna att nyskapa motsvarande naturtyp måste sägas vara mycket svårt, då återställningstiden för detta område är flera hundra år. Det tar ungefär denna tid innan motsvarande biologiska kvaliteter har uppnåtts.

Ibland diskuteras möjligheterna att skapa andra naturtyper istället, t.ex. att bygga våtmarker. I det här området, med de branta bergen är dock förutsättningarna för detta små. Ett annat förslag är att nyplantera ekar i miljöer som knyter samman spridningskorridorerna bättre. Behovet är då störst inte i Liljeholmens närhet utan t.ex. i den svaga spridningszonen öster om området, vid t.ex. Årsta. Plantering av andra träd (framförallt bärande) kan naturligtvis ha ett biologiskt värde men innebär att en helt annan biologisk miljö än ekmiljön skapas.

Det finns behov av restaurering av ekmiljöerna i många områden i Stockholms stad och enligt ekdatabasen bör områdena kring sjön Trekanten röjas. Detta kan dock ha en negativ inverkan på de signalarter som har hittats.

Vilka möjligheter finns då till skadelindring? I detaljplanen kan tas in föreskrifter om att värdefulla partier som ska bevaras ska skyddsstänglas och trädvite kan utfästas för värdefulla träd som ska bevaras. Vidare kan byggtekniken anpassas så att intrånget på den sida som ska skyddas ej påverkas, genom t.ex. att använda smidiga lyftkranar o.s.v.

Om delområde B och C kommer att bebyggas bör sådan teknik användas, som har använts i t.ex. Hammarby sjöstad och Nybodahöjden.

Underlag

Region- och trafikplanekontoret. 1985. *En skogsbacke i handen är bättre än tio i skogen*. Rapport 1985:1.

Region- och trafikplanekontoret. 2004. *Upplevelsevärden i stockholmsregionens gröna kilar*. 7:2004.

Skogsstyrelsen. 2000. *Signalarter. Indikatorer på skyddsvärd skog. Flora och kryptogamer*. Skogsstyrelsens förlag.

Stockholms stad. 1996. *Naturen runt sjön Trekanten. Skötselplan*. December 1996. Gatu- och fastighetskontoret och Stockholm konsult.

Stockholms stad. 1998. *Skötselplan för Trekantens strandvegetation*.

Liljeholmens stadsdelsförvaltning och Gatu- och fastighetskontoret. Stockholm stad. 1998. *Biotopkarta*.

Stockholms stad. 1999. *Rapport från ArtArken - Stockholms artdataarkiv*. Miljöförvaltningen.

Stockholms stad. 2000. *Vattenprogram för Stockholm 2000 - sjöar och vattendrag*.

Stockholms stad. 2004. *Parkprogram*.

Stockholms stad. 2007a. *Metodik för kartläggning av spridningsfunktioner inom Stockholms stad. Förslag till metodik, utarbetat med utgångspunkt från spridningssamband mellan Tyrestakilen och Årsta-skogen*. Exploateringskontoret 2007-02-22.

Stockholms stad. 2007b. *Nyskapande och förstärkning av Stockholms unika ekmiljöer*.

Stockholms stad. 2007c. *Stockholms stads miljöprogram 2008 - 2011*.

Miljöförvaltningen.

Stockholms stad. 2007d. *Landskapsekologisk analys i Stockholms stad*.

Habitatnätverk för eklevande arter och barrskogsarter. Miljöförvaltningen.

Stockholms stad 2008. *Startpromemoria för planläggning av område vid Nybohovsbacken, del av Liljeholmen 1:1 m fl, i stadsdelen Liljeholmen (200 lägenheter)*. Stadsbyggnadsnämnden.

Stockholms stad. 2008. *Parkdatabasen*. Exploateringskontoret.

Bilaga 1 - Vid inventeringen funna växter

Svenska	Latin		Träd	Buskar	Fältskikt
Träd och buskar					
Lönn	Acer	platanoides	x		
Tysklönn	Acer	pseudoplatanus		x	
Mispel	Amelanchier	sp.		x	
Vårtbjörk	Betula	pendula	x	x	
Hassel	Corylus	avellana	x	x	
Oxbär	Cotoneaster	sp.		x	
Hagtorn	Crataegus	sp.		x	
Ask	Fraxinus	excelsior		x	
Try	Lonicera	sp.		x	
Tall	Pinus	sylvestris	x		
Asp	Populus	tremula	x	x	
Hägg	Prunus	padus	x		
Prydnadskörbär	Prunus	sp.		x	
Ek	Quercus	robur	x	x	
Ros (odlad)	Rosa	sp.		x	
Nypon	Rosa	sp.		x	
Druvfläder	Sambucus	racemosa		x	
Rönn	Sorbus	aucuparia	x	x	
Snöbär	Symphoricarpos	albus		x	
Alm	Ulmus	glabra		x	

Svenska	Latin		Träd	Buskar	Fältskikt
Fältskikt					
Rödven	Agrostis	capillaris			x
Löktrav	Alliaria	petiolata			x
Hundkåx	Anthriscus	sylvestris			x
Piprör	Calamagrostis	arundinacea			x
Ljung	Calluna	vulgaris			x
Hundäxing	Dactylis	glomerata			x
Kruståtel	Deschampsia	flexuosa			x
Kvickrot	Elytrigia	repens			x
Stormåra	Galium	album			x
Nejlikrot	Geum	urbanum			x
Brudslöja	Gypsophila	paniculata			x
Fibbla	Hieracium	sp.			x
Fyrkantig johannesört	Hypericum	maculatum			x
Harkål	Lapsana	communis			x
Gökärt	Lathyrus	linifolius			x
Vårfryle	Luzula	pilosa			x
Groblad	Plantago	major			x
Vitgröe	Poa	annua			x
Lundgröe	Poa	nemoralis			x
Getrams	Polygonatum	odoratum			x
Örnbräken	Pteridium	aquilinum			x
Hallon	Rubus	ideaus			x
Bergssyra	Rumex	acetosella			x
Krusskräppa	Rumex	crispus			x
Tomtskräppa	Rumex	obtusifolius			x
Kärleksört	Sedum	telephium			x
Vitblära	Silene	latifolia			x
Gullris	Solidago	virgaurea			x
Våtarv	Stellaria	media			x

Svenska	Latin		Träd	Buskar	Fältskikt
Brännässla	Urtica	dioica			x
Blåbär	Vaccinium	myrtillus			x
Lingon	Vaccinium	vitis-idaea			x
Skogsviol	Viola	riviniana			x
Mosskikt					
Kranshakmossa	Rhytidiadelphus	triquetrus			
Väggmossa	Pleurozium	schreberi			
Skogsbjörnmossa	Polytrichum	formosum			
Kvastmossa	Dicranum	scoparium			
Svampar - värdeobjekt			Kommentar		
Hasselticka	Dichomitus	campestris	Signalart		
Kamjordstjärna	Geastrum	pectinatum	Signalart		
Tallticka	Phellinus	pini	Signalart		
Blomkålssvamp	Sparrasis	crispa	Signalart		